

De leeuwerikenspiegel is een in ons land betrekkelijk onbekend lokmiddel dat gebruikt werd bij de vangst van de Veldleeuwerik. Dat deze vogels onweerstaanbaar door het voorwerp worden aangetrokken, is een intrigerend fenomeen, waarvoor tot nu toe geen wetenschappelijke verklaring is gevonden. Het feit dat zoogdieren en vogels kunnen worden gelokt en vogels kunnen worden verjaagd door spiegels, maakt het alleen maar raadselachtiger.

Het raadsel van de leeuwerikenspiegel

Van oudsher is bekend dat een spiegelende glazen bol (zeg maar grote kerstbal) een verjagend effect heeft op vogels als Havik en Sperwer. Zij worden tot op de huidige dag voor dat doel geplaatst bij duivenhokken en in fazantenkwekerijen. Glimmende voorwerpen, zoals strips en spiegel-tjes, zorgen er voor dat Merels en Zanglijsters niet te dicht bij de zaaibedden in de moestuin komen wroeten. Ook hiervoor zijn nog steeds in tuincentra allerhande zaken te koop.

Het lokken van vogels door een spiegelend oppervlak is voor het eerst beschreven door Clearchus van Soli in ca 340 voor Christus [POLLARD, 1977]. Hij beschrijft dat vogels worden gevangen in strikken, gelokt door spiegels. Kauwen werden gelokt en gevangen door het plaatsen van kommetjes olie met een spiegelend oppervlak.

WATERBAKKEN

Wat is een leeuwerikenspiegel? De eerste beschrijving in onze taal [CHOMEL, 1743] is erg breedspakig en technisch. Maar de onbekende schrijver van het zeer lezenswaardige boekje *Uitspanningen van het buitenleven* uit 1840 beschrijft het wat duidelijker:

“Behalve al het bovenstaande moet de vogel-vanger, als hij in de zomer Leeuwrikken op het slag-net wil vangen, voorzien zijn van een zoogenaamde Leeuweriks-spiegel, zijnde een rond of zeskantig stukje hout, eenigszins boogvormig gekromd, en met stukjes spiegel-glas voorzien, het staat op eene beweegbare spil, waaraan een koord is vastgemaakt, om het in beweging te kunnen brengen, door den aan treklijn geplaatsten vogelaar”.

Vermeedelijk is de draaiende spiegel ont-

staan uit een stilstaande en die waarschijnlijk uit een waterplas, dat immers ook een spiegelend oppervlak heeft. Waterbakken, al dan niet bewegend, werden van oudsher door vogelvang-ers gebruikt om vogels te lokken en zeker niet alleen om ze van drinken te voorzien.

KOUDE POOTJES

De eerste draaiende leeuwerikenspiegel is beschreven door GAUCHET in 1583. Tot op de huidige dag worden zij door jagers in Frankrijk met succes gebruikt. Dit is mogelijk door een maas in de wet, maar zij mogen niet zijn voorzien van spiegel-tjes. Ook hier weer prikkelt het de nieuwsgierigheid, want het werkt dus ook zonder de spiegel-tjes!

De verscheidenheid aan gebruikte vormen is groot, en ook dat is merkwaardig, want als de spiegel snel draait, is er met het menselijk oog geen vorm meer in te zien. Er bestaan ook combinaties van een houten (Steen-)uil met spiegel-tjes op de vleugels welke ook weer al dan niet draaiend worden gebruikt. De Steenuil is overigens een vanouds bekende lokvogel voor kleine zangvogels.

Verschillende auteurs hebben in het verleden getracht een verklaring te geven voor het verschijnsel. Zo schrijft BLANDIN [1900] dat de leeuweriken op trek koude pootjes hebben gekregen. Zij denken dat de spiegel beneden een vuurtje is en komen naar beneden om hun pootjes te warmen. Het wetenschappelijk verklaren van het verschijnsel zal naast veel tijd en geld veel menskracht en leeuweriken vragen en of het raadsel dan wordt opgelost is niet zeker.

Zes voorbeelden van leeuwerikenspiegels, gemaakt door Franse vogelvang-ers of gefabriceerd in fabrieken. In het boek 'Lark Mirrors' vonden vijfhonderd varianten afgebeeld. De auteurs vonden dertig patenten.

FOTO'S: NATALINO FENECH

Lark Mirrors

folk art
from
the past

Herman F. Arentsen
and
Natalino Fenech

'LARK MIRRORS'

Voor degenen die meer over het onderwerp willen lezen, verwijs ik naar het door Natalino Fenech en mij geschreven boek *Larkmirrors, folk art from the past*. Het boekwerk is in eigen beheer uitgegeven en alleen te koop bij de auteurs. Professor K.H. Voous schreef een lovend voorwoord.

Het boek kost € 40,-, inclusief verzendkosten. Een folder kan worden aangevraagd bij H.F. Arentsen, Dick Tolstraat 77, 1132 KH te Volendam, tel./fax (0299) 36 70 17 of e-mail: hfarentsen@yahoo.com. Het boek is te bestellen door storting van € 40,- op rekening 1920666 ten name van H.F. Arentsen.

AQUAREL OP DE VOORPLAAT
VAN HET BOEK OVER
LEEUWERIKENSPIEGELS:
ANDREW MICALLEF

ONWEERSTAANBAAR

Naar mijn mening is nieuwsgierigheid de beste optie nadat ik circa honderdvijftig verschillende bronnen over het verschijnsel heb geraadpleegd. Uit de literatuur blijkt dat de meest gunstige omstandigheden zich voordoen in oktober en november, wanneer er wat rijp op de velden ligt. Dan worden de leeuweriken en ook piepers in grote aantallen onweerstaanbaar door de draaiende spiegel aangetrokken. Sommige auteurs vermelden ook nog andere vogelsoorten die gelokt worden door de spiegel, zoals Torenvalk, Roek, Kraai, Sperwer, Havik, Houtduif, Ekster, Kneu, Groenling, Ijsvogel, verder zwaluwen, duiven, kwikstaarten en lijsters. Een auteur vermeldt zelfs een Middelste jager

in jeugdkleed (vermoedelijk volgens de gegeven Latijnse naam *Pomarine skua*).

VINKENBAAN

In ons land is de leeuwerikenspiegel vrijwel zeker gebruikt op de vinkenbaan van Mr. Cornelis van Lennep aan het Manpad te Heemstede (18^e en 19^e eeuw). In de inventaris van die baan bevond zich een exemplaar dat gemaakt is naar het voorbeeld in het *Huishoudelyk Woordboek* van CHOMEL (1743).

Mijn eigen ervaringen met de leeuwerikenspiegel als ringer of vanger zijn erg beperkt, maar zeker is dat het goed werkt, vooral in de trektijd. Het is dan ook erg de moeite waard dat ringers in ons land hier

mee aan de slag gaan. De jarenlange ervaringen van vangers en jagers zijn zeker nuttig te maken voor het ringonderzoek.

Herman Arentsen is 'ouwe sok'. Hij was destijds lid van NJN-afdeling 9 Amsterdam.

Literatuur

ANONIEM (1840), *Uitspanningen van het buitenleven*. Diederichs, Amsterdam.
BLANDIN, C. (1900), *La chasse à l'alouette avec le nouveau miroir compensateur*. Dijon, Damidot frères.
CHOMEL, N. (1743), *Huishoudelyk woordboek*. Luchtmans, Leyden en Uytwerf, Amsterdam.
GAUCHET, C. (1583), *Le plaisir des champs*. Paris, Nicolas Chesneau.
POLLARD, J. (1977), *Birds in Greek life and myth*. Thames and Hudson, London.